

מראי מקומות- סנהדרין נ"ח

מחלוקת ר"מ ורבנן, כ' הריטב"א ביבמות (צח.) דר"מ ס"ל דאע"ג דאינהו גופייהו, דהיינו אחותו מן האם, וכו', אינן אסורין אלא כדי שלא יאמרו שבאו מקדושה חמורה לקדושה קלה, מ"מ כולה חדא גזירה הוא. ורבנן ס"ל דהוי גזירה לגזירה, ולכן בכה"ג לא גזרו, כיון שיש ג"כ צד האב. וע"ע ביד רמה בסוגיין דמשמע דה"ל גירסא אחרת, שהוא פ"י דהמח' ר"מ ורבנן הוא בציור דאחות האב מן האם, וע"ש איך שביאר המח'.

(ד) ר' אליעזר אומר אביו, אחות אביו- פרש"י, וכש"כ אחותו. והעיר התוס' הרא"ש, הא אין עונשין מן הדין, וא"כ איך מחייבין אותו על אחותו. וכ' דדלמא בבני נח עונשין מן הדין. ועוד כ' לפרש (דלא כרש"י) דהלימוד דחייב על אחותו לא בא מק"ו, אלא דנלמד מקרא דוגם אמנה אחותי היא, וכ' דאף דמסקינן לקמן דבאמת לא היתה אחותו אלא בת אחיו, מ"מ י"ל דאין מקרא יוצא מידי פשוטו, ולכן שפיר ילפי' מהתם דאחותו מן האם אסורה.

(ה) ר' עקיבא אומר אביו אשת אביו, וכו'- כ' רש"י דכיון דמה דיליף ר"ע כולוהו חייבי מיתות הם, מינה יליף כל חייבי מיתות. והק' התוס' הרא"ש בשם הר"ם, מנא לן דבני נח מוזהרין בכל חייב מיתות, דאם כפרש"י דילפי' מיניהו, א"כ לא לכתוב אשת אביו ונילף מביניהו, ועוד ק', דא"כ ר' הונא דלקמן, דאמר דגוי מותר בבתו, דלא כמאן, דאי כר"ע, הא ס"ל דכל חייבי מיתות כ"ד בני נח מוזהרין עליהן. ואם ר"א, הא אף דפליג על ר"ע, זהו רק לענין שאר האב, אבל בבתו לכאור' מודה, וא"כ מי ס"ל דבתו מותר. ולכן פ"י הר"ם דודאי לר"ע אינו מוזהר אלא אהני דכתיבי בקרא דעל כן יעזב איש, ולכן שפיר י"ל דבתו מותר. ומה דאמר דכל ערוה וכו', הכי קאמר, כל ערוה שב"ד של ישראל ממיתין עליה שאתה יכול לדרוש ממשמעות' דקרא דעל כן יעזב איש, בן נח מוזהר עליה, אבל אם אין ב"ד של ישראל ממיתין עליה, אז אפי' אם מצית למידרשנהו

(א) שהורתו שלא בקדושה וכו'- פרש"י, דאחותו מן האם, שנולדה קודם שנתגיירה אמה, ונתגיירה עם אמה, ונשאה זה משגדל, אסורה לו מדרבנן, שלא יאמרו דיצא מקדושה חמורה לקדושה קלה. אולם ע' בחי' הר"ן שהביא מר' דוד דמה דאמר' דשאר האם אינו אלא מדרבנן, הוא דוקא באותן שנתגיירו לאחר שנולד זה, אבל לגבי כל אותן שהיו בגרות בשעה שנולד, אז לאו משום גזירה דרבנן בלחוד הוא, אלא קורבה גמורה יש לו עמהן, הואיל ובקדושה ילדתו [נחידוש גדול הוא, הרי לכאור' אותן גרים כקטנים שנולדו דמי, ואין להם קורבא לאמם, וא"כ למה הם חשיבי קרובים לזה שנולד עכשיו, וע"ע]. וכיון שכבר נתגיירו, והיו ביהדות בשעה שנולד הוא, א"כ נחשב שאר האם ממש, ואסורים מדאורייתא. ופ"י החי' הר"ן דלדברי ר' דוד צ"ל דמה דהוכיח הגמ' מבריייתא זו דשאר האם אסור אף אם נתגיירו אח"כ, היינו משום דמסתימת הבריייתא משמע דאפי' באחות שנתגיירו אח"כ מיירי, ובאלו שפיר הוי האיסור רק מדרבנן.

(ב) נשא אחותו מן האם יוציא- פרש"י דמה שצריך להוציא, היינו משום דאף דמדאורייתא אין איסור, מ"מ כיון דבגיותן איכא איסור, גזרי' שלא יאמרו דבאו מקדושה חמורה לקדושה קלה. וע' בתוס' שהביא מש"כ רש"י ביבמות (צז:), דטעם האיסור הוא גזירה שמא ישא אחותו שנולדה אחריו, דאז איכא איסורא דאורייתא, שהרי שניהם מאם א' הם. וכ' תוס' דלפי זה משמע דאם הורתו ולידתו שלא בקדושה, דאין שייך חשש זה, דיהי' מותר באחותו [כש"י רש"י דלעיל, דלא כר' חזקוני], אבל הוכיח מהגמ' יבמות שם דא"א לומר כן, דאף בכה"ג אסור. ותוס' פ"י דהאיסור הוא דלמא אתי לאחלופי בישראל, וזה שייך רק במי שלידתו בקדושה היתה. וכ' דלפי צד זה א"ש למה אין שום איסור דשאר האב, דכיון דהכל יודעין דגוים אין להם שאר האב, א"כ שוב אין חשש דאתי לאחלופי.

(ג) אחות האם מן האב, ר"מ אומר יוציא, וחכ"א יקיים- פרש"י דהוי גזירה אטו אחותו מן האם, כיון דשם שאר האם הוא. ולפרש

ממשמעותי דהאי קרא כר"א, מ"מ אין בן נח מוזהר עלי', דלפי ר"ע אין למדרש מקרא זו אלא לחייבי מיתות ב"ד.

(ו) **לא, דודתו מן האב- כ' בהג' יעב"ץ** (מהדורת נהרדעא) דכן צ"ל להא דיעקב אבינו נשא ב' אחיות בחייהן, דהא לא היו מאם א', ולכן היו מותרות לו. אולם ע' ברמב"ן ביבמות (צח). דכ' להוכיח מהא דיעקב נשא ב' אחיות דבני נח לא היו מוזהרים באיסור אחות אשה, והוסיף דאם באמת הי' שייך בבני נח איסור אחות אשה, א"כ היינו צריכין לומר דרחל ולאח לא היו מאם א', ולא מצינו כן בחז"ל, אע"כ שאין איסור בדבר.

(ז) **עבד מותר באמו ומותר בבתו, יצא מכלל כותי, ולכלל ישראל לא בא- פרש"י**, ולכלל ישראל לא בא דליגזר לי' עלי' משום דשמא יאמרו באין מקדושה חמורה לקדושה קלה. ופי' הרש"ש, דכוונת רש"י לומר דלא עשו חז"ל גזירות אלא על ישראל, אבל על מי שאינו ישראל גמור לא גזרו גזירות (וכ' דכש"כ שלא גזרו שום גזירה על בני נח ממש). **וע"ע במנחת חינוך** (א', י"ט, ד"ה וזה), שהק' על רש"י, למה פי' דמיירי באמו ובתו שהיו לו בשעת גיותו, ועכשיו נעשו עבדים ושפחות, והנדון הוא אם לאוסרם משום שהיו כבר אסורים כשהיו בני נח, הרי הי' יכול לפרש כפשוטו, דנולד לאמו כשהיתה שפחה, והוא עבד, ומשמיענו דכיון דלכלל ישראל לא בא, א"כ עדיין אין עליו עריות כמו דאי' בכלל ישראל. וכ' להוכיח מזה דס"ל לרש"י דעבד שנולד בהיות אמו שפחה, באמת אמו אסורה לו מדין ערוה, וכמו אם היו בגיותו, וכן אם יש לו בת בעודו עבד, כל זמן שהיא שפחה והוא עבד, אסורה לו מעיקר הדין. ולכן הי' צריך רש"י לפרש דמיירי כשהיו גוים קודם שנעשו עבדים, ובזה מותר, מפני שלא גזרו (ועפ"ז פי' אין שייך פרו ורבו אצל עבדים, וכמבואר בתוס' בחגיגה [ב:]), דאף דעבד אין לו חיים, מ"מ יש לו איזה קורבה לבניו, וזה מבואר מהא דבתו אסורה לו, וא"כ שפיר י"ל דעכ"פ נחשבת בתו לענין פרו ורבו. וכ' דבחי' הר"ן מפורש יותר כן, דמיירי כשנולדו בגיותן ושוב נעשו עבדים ושפחות. אולם הביא

דמהרמב"ם מבואר דלא ס"ל כן, דכ' הרמב"ם דאין שייך איסור עריות בעבד חוץ מזכור ובהמה, ולכאור' מקורו הוא מהגמ' כאן, דהיינו דמדברי ר' חסדא מבואר דאין שום קורבה לעבדים, ומשמע אפי' אם נולדו כולם בעבדותן, ודלא כמו שמדויק מרש"י והחי' הר"ן.

(ח) **עובד כוכבים שהכה את ישראל חייב מיתה- כ' בחי' הר"ן** דמשמע שהוא מדין גזל, דמה לי חבל בממונו ומה לי חבל בגופו. ולפ"ז ל"ש אם מכה ישראל או אם מכה גוי אחר, דמ"מ חייב מיתה מדין גזל. ועוד כ' דלכאור' צ"ל כן משום הילפותא, דהמצרי הי' מכה איש עברי, דבשעת מעשה לא הי' לו דין ישראל, וא"כ לכאור' פשוט דה"ה אם הגוי מכה גוי אחר. אלא דכ' דראי' זה אינו, דהא אף דהעברים במצרים לא הי' להם דין ישראל, אבל עכ"פ היו להם מצוות יתירות, ולכן שפיר יש לחלק בינם לסתם בני נח. ועוד, א"כ למה מנו רציחה בהז' מצוות, הא אם הכאה חייב מיתה, א"כ כש"כ רציחה. אע"כ דדין זה הוא בהכה ישראל דוקא (ולא ביאר לפ"ז למה חייב, ומשמע שהוא עוד דין בפנ"ע, דנלמד מהא דמשה הרג המצרי). **ומה** שלא נמנה הכאה בהדי השאר מצוות בני נח, כ' **הערוך לנר** דאם גזל הוא, א"ש בפשיטות, ואם לאו, כיון שהאיסור הוא רק אם הכה ישראל, א"כ אינו חייב על מצוה זו משום שהוא בן נח, דהא אם הכה בן נח אחר פטור, אע"כ אינו דומה לשאר מצוותיו שחייב בהן רק משום שהוא בן נח [וצ"ב כוונתו, ולכאור' משמע דכיון דהעוולה הוא הפגיעה בישראל, אינו חשיב מצוה, רצ"ע]. **וע"ע** בחי' הר"ן שם שכ' דלפי הרמב"ם דמה שהוא חייב מיתה אינו חיוב בב"ד, אלא מודיעין אותו שהוא חייב מיתה ביד"ש, א"כ שפיר אינו נמנה בהז' מצוות, אלא דכ' הר"ן דלא משמע כן, מהא דמשה הרגו, ומהא דהק' הגמ' בעוסק בתורה (דג"כ כ' הרמב"ם הכי) דליחשבי' בהדי ז' מצוות, ומדאפקה מגזל ומנערה המאורסה.

(ט) **עובד כוכבים ששבת חייב מיתה- כ' המהרש"א** דמה שהגוי חייב מיתה על זה, היינו משום דשבת הוי ככלה לישראל, וא"כ הו"ל כמי שבועל כלה שנכנסה לחופה ולא

ועשה אין ב"נ נהרג, דלא מצינו אפי' בישראל שום קום ועשה דנהרג עליו [ולכא' יש להעיר ע"ז, דהא ש' הרמב"ם הוא דמה שהיו בני שכם חייבים מיתה הוא משום שלא עשו דין (ודלא כהרמב"ן שם), ולכן שפיר היו מחוייבין מיתה במה שלא עשו, אולם באמת זה ק' מהגמ' כאן ממ"נ, ולכא' צ"ל דכיון דשייך לעבור דינים בקום ועשה, ע"י שעושה עוולה, שפיר הוי חשיב מז' מצוות וחייב מיתה בב"ד אף שעבר בשוא"ת, וצ"ע].

(ב) **אפי' שני בשבת- פרש"י**, לא תימא דצריך להיות דוקא לשם חובת, אלא אפי' אם שבתו ממלאכה למנוחה בעלמא, אסרה התורה, ואפי' יום שאינו בר שבתה. וע' ברדב"ז (מלכים י', ט') דכ' דכל זה דוקא אם קובע יום מנוחה לעצמו, אבל אם בטל ממלאכה במקרה לא מתחייב. וע"ע ביד רמה דכ' דאם שובתים בשבת לשם שמים, הו"ל כגזל, והי' הה"א של הגמ' דזה הי' האיסור. וע"ז תי' דאפי' בשאר ימות החול יהי' אסור, כיון דנראה כבודה דת מלבו [נמשמע דאפי' לשם מנוחה אסור, משום דנראה כבודה דת מלבו, אבל לא כמש"כ רש"י, דהמנוחה אסור בחפצא]. ובדעת הרמב"ם ביאר היד רמה דכל האיסור הוא רק היכא דעושה כן לשם חובה, אלא אינו צריך להיות יום ז', ומ"מ חייב, משום שהוא בודה דת מלבו (ולא כמו שהבין הרדב"ז בדעת הרמב"ם).

נבעלה, דדנו אותו בדיני ישראל וחייב מיתה. וע' בחי' הגרי"ז (יומא כח:): דדייק מלשון הרמב"ם דהאיסור לשבות הוא משום שהוא חידוש דת מעצמו, ואסור לו לחדש דת ולעשות מצוה לעצמו. ויישב עפ"ז מה שהק' האחרונים אהא דאפי' בחז"ל דאברהם אבינו קיים כל התורה כולה, הרי איך הי' מותר לו לקיים התורה, הרי בן נח ששבת חייב מיתה. ופי', דאף דאברהם הי' לו דין בן נח, מ"מ בחפצא הי' ישראל (וכמו שמצינו דחז"ל קוראין לעשו ישראל מומר). וכיון דבחפצא הי' אברהם ישראל, א"כ הי' שייך לשבת, וא"כ אצלו לא הי' שייך לומר דזה נקרא חידוש הדת, ושפיר הי' מותר לו לשבות בשבת.

(י) **עכו"ם ששבת- ע' בשו"ת בנין ציון (סוף סי' קכ"ו)** דכ' לחדש דמה דנקרא שבתה לענין עכו"ם אינו כמו מה שנקרא שבתה לענין ישראל, דהיינו דמה שאסור לגוי לשבות, אינו מהל"ט מלאכות, אלא מטורח ויגיעה, דצריך לטרוח ויגע בכל יום. אבל אם עובר איזה מהמלאכות שאין בו טורח, עדיין יכול להיות חשיב גוי ששבת (ע"ש שכ' ליישב בזה מה עשו האבות שקיים השבת, ובהיפוך, דביאר דלא עברו שום מלאכה, אלא טרחו וייגעו, ועי"ז לא היו בן נח ששבת. וע"ש שהאריך בענין זה של קיים האבות כל התורה לענין גוי ששבת).

(א) **עובד כוכבים ששבת חייב מיתה- הבאנו שי' הרמב"ם (מלכים י', ט')** דאינו נהרג בב"ד, אלא מודיעין אותו שהוא חייב מיתה על זה. וע' בלחם משנה שכ' דחיוב מיתה דאפי' בגמ' לפי הרמב"ם היינו חיוב מיתה מדרבנן, וקראי אסמכתא בעלמא ניהו [נצ"ע כוונתו, דאם באמת חייב מיתה, אף אם מדרבנן הוא, למה באמת אין הורגין אותו, וצ"ע]. והק' הכסף משנה דהא לכא' מדברי הגמ' לא משמע כהרמב"ם, דהק' הגמ' דליחשבה בהדי ז' מצוות, ואם אינו חייב מיתה, הרי אינו דומה לז' מצוות. ותי' דאה"נ, קו' הגמ' הי' דליחשבה לענין איסורא עכ"פ. אבל המהרש"א פי' דכל זה נכלל בהשו"ט של הגמ', דקו' הגמ' הוא, אמאי לא חשבי' לשבת נמי בהדי ז' מצוות ויהי' בן נח נהרג עליה, ומשני קום עשה לא קחשיב, דבקום